

a sice dle konkrétního případu ustanovení ono, které jest pro držitele příznivějším (čl. 308 obch. z.).

3. Kdo bona fide věci pozůstalostní od domnělého dědice, jemuž pozůstalost soudní odevzdací listinou byla přiznána, odevzdáním na sé převédl, nabývá vlastnictví, i když později vyjde na jevo, že scizitel nebyl řádným dědicem (§ 824 o. o. z. posl. věta).

4. O bezelstnosti resp. obmyslnosti při nabytí vlastnictví spracováním nebo spojením, zvláště při stavbě, (§§ 415—419 o. o. z.) v. čl. Accessio.

5. Při *condictio indebiti* přihlíží se ku příjemci placeného nedluhu jakožto k bezelstnému resp. obmyslnému držiteli dle toho, věděl-li nebo musel-li z okolností seznati omyl plátce čili nic (§§ 1437, 1431 o. o. z.).

6. Též do práva osobního zasahuje bona fides. Dítky zplozené sice z manželství neplatného, nikoli však z takového, kterému vadí překážka svazku manželského, svěcení neb slavného slibu neb různosti náboženství, pokladati jest za manželské, prospívá-li aspoň jednomu z rodičů nezaviněná nevědomost o překážce manželství (§ 160 o. o. z.).

7. Přihlížeti sluší dále k bona fides při všech oněch právních poměrech, které se spravují dle §§ 95, 392, 393, 871, 876, 1017, 1026, 1101 a j. v. o. o. z., srov. též čl. 278 obch. z.

8. Význam dalekosáhlý má konečně bona fides v obchodu hypotekárním; jeví se zde jakožto »důvěra v knihy veřejné« t. j. nezaviněná nevědomost o materiální nesprávnosti stavu knihovního.

III. Postavení stran v procesu (břímě průvodní).

Bezelstnost neb obmyslnost držení musí v pádu sporu výrokem soudcovským býti rozhodnuta. V pochybnosti nasvědčuje domněnka bezelstnosti držení (§ 328 o. o. z.). Ona strana, která ve sporu se táhne k mala fides svého odpůrce, musí tudíž toto své tvrzení dokázati. Důkaz tento lze dle některých (Stubenrauch, Unger) vésti též ukládáním přísahy rozhodovací, ačkoliv prakše tomu odporuje (rozh. nejv. s. ze dne 17. června 1869 č. 4326 Gl. U. 3446). Nepřípustnost odůvodňuje se tím, že přísahu uložiti lze toliko o faktických okolnostech, nikoli však o právních poměrech a právních pojmech. Pro přípustnost se uvádí, že bona fides jest nevědění, mala fides vědění o materiální vadnosti nabytí; vědění a nevědění však že nejsou právními pojmy, nýbrž skutečnostmi t. zv. skutečností vnitřní, o kterých lze přísahu ukládati (Unger). Přísaha tato jest dle povahy věci nevratitelnou, čímž by ovšem sporná strana, jež tvrdí malam fidem na straně odpůrcově, byla v jeho ruku úplně vydána. Tomu lze odpomoci přípuštěním důkazu indiciemi, prokáže-li totiž důkazvedoucí takové okolnosti, z nichž držitel musil se domnívati, že věc, kterou drží, náleží jinému (§ 326 o. o. z.). Příklady takových patrných indicí uvedeny jsou v § 368 o. o. z. (v. shora II ad 2); avšak i v těchto případech může žalovaný držitel uvést a prokázati okolnosti, z nichž vysvítá, že přes indicie proti němu svědčící nemohl se domnívati, že by byl jednal obmyslně.

Firma.

I. Pojem.

Firma dle zákonné definice (čl. 15. obch. z.) je jméno, pod kterýmž obchodník obchod svůj provozuje a kterým v obchodě podpisuje. Jest tedy

firma jen jméno, a sice jméno obchodníka, jeho jméno obchodní. Firma není tedy žádným, novým, samostatným subjektem právním vedle nebo kromě obchodníka firmy užívajícího, aniž jménem věcným obchodu, který nelze pokládati za osobu právnickou.

II. Vklad firmy do rejstříku.

1. Právo a povinnost ku vkladu firmy a znamenání její. Obch. zákoník nerozeznává, jako zákony dřívější (dekr. dv. kom. ze dne 29. listopadu 1812) povinnost a právo ku vkladu firmy, nýbrž přijal zásadu obligačního a nikoli fakultativního zápisu firem do rejstříku. Kdo není povinen, není také nyní oprávněn vésti firmu. Právo a povinnost k tomu mají však jen kupci plného práva t. j. oni obchodníci (vyjímaje obchodníky podomovní), kteří platí minimum přímých daní v § 7 úvod. zák. k obchod. z. vyměřené (přirážky ku daní z výdělku a z příjmu v to nepočítaje, roz. č. 1012 sb. »Adler a Clemens«); jakmile byla firma do rejstříku zapsána, nemá pozdější snížení daně pod minimum na trvání její žádného účinku (§ 9 úvod. zák.). Kupci neúplného práva musí provozovati svůj obchod pod pravým jmenem a příjmením (rozh. ze dne 22. dubna 1884 č. 4708 sb. »Adler a Clemens« č. 1138, 1150 a §§ 49, 50 živn. ř.).

Firma má se za příčinou vkladu do rejstříku obchodního oznámíti soudu obchodnímu toho místa, kde se závod nalezá. Totéž platí o závodech odštěpných, jichž firmy musí se srovnávati s firmou závodu hlavního (nál. č. 1229, 1407 sb. »Adler a Clemens«), a jež mohou býti zapsány teprve tehdy, když firma hlavního závodu byla vložena do rejstříku. S povinností firmu oznámíti jest spojena též povinnost firmu u soudu znamenati. Kupec, společníci a členové představenstva, kteří společnost zastupují, jsou totiž povinni firmu osobně u soudu aneb písemně ve formě ověřené znamenati (čl. 19 obch. z.). Principálu písma neznalému vyměří se dle rozh. ze dne 21. září 1864 č. 5992, sb. »Adler a Clemens« č. 32 lhůta tříměsíční, aby naučil sebe podpisovati, po uplynutí lhůty musí buď znamenání firmy předložiti aneb prokuristu zříditi, jinak propadne trestu pořádkovému. Opomenutí předpisů o ohlašování a znamenání firem tresce se tresty pořádkovými (čl. 26 obch. z.). Pokud firma není změněna, smí kupec ve stycích obchodních užívati jen nezkráceného znění firmy, tak, jak zaneseno bylo do rejstříku i při uveřejňování v novinách (rozh. ze dne 3. října. 1893 č. 11626 časopis »Gerichts-Halle« č. 52 r. 1893); není-li možnou záměna firmy, není třeba, aby každá písmenka vyznačena byla na př. H. A. a synové místo zapsané firmy Hynek A. a synové (nál. č. 1082 sb. »Adler a Clemens«). Provozuje-li jeden majitel více různých obchodů, může každý obchod pod jinou firmou vésti, leč firmy musí vyhovovati předpisům zákonným.

Nejen založení nové firmy, nýbrž i každou změnu firmy, změnu v osobě majitele firmy a zrušení firmy (čl. 25), dle nál. č. 873 a 1097 sb. »Adlera a Clemense« i změnu opověděného již odvětví obchodního, po případě rozšíření na jiná odvětví nutno obchodnímu soudu ohlásiti. Vedení obchodu po smrti principálově na účet pozůstalosti třeba rovněž oznámíti dle nál. č. 1512 sb. »Adler a Clemens« jako změnu v osobě majitele firmy. Soud obchodní má účastníky z úřední povinnosti tresty pořádkovými k tomu přidržovati, aby dbali těchto předpisů. Nešetření jich může míti i následky soukromoprávní, jež vyplývají z veřejnosti rejstříku obchodního a jež ve čl. 25 obch. z. stanoveny jsou.

2. Volba firmy: Vele důležitým jest, že kupci není ponecháno úplně na vůli, aby si zvolil kteroukoli formu firmy. Aby zájmy obecnstva, odběratele i věřitele chráněny byly, přijata byla zásada, že firma odpovídati musí skutečným poměrům (systém přísné pravdy); zákon připouští výjimku jen při firmách přenesených (starých). Firma má tedy obsahovati právě rodné jméno skutečného majitele závodu a kromě toho nic jiného, co by jen zdaleka obecnstvo klamati mohlo. Kupec jednotlivec nesmí své firmě připojiti žádný přídavek, který by označoval poměr společenský a firma společenská musí naznačovati, že majitelem závodu jest společnost (čl. 16 a 17 obch. z.).

Třeba tedy rozeznávati:

a) Firma jednotlivce, i když provozuje obchod se společníkem tichým, smí obsahovati jen jméno občanské (rodinné) s příjmením anebo bez příjmení, tedy i se zkráceným příjmením; příjmení, je-li připojeno, musí býti jeho pravým příjmením (pochybným a v odporu s principem přísné pravdy jest násl. č. 1188 sb. »Adler a Clemens« a násl. ze dne 3. února 1892 č. 1252 časopis »Gerichtshalle« č. 14 r. 1892); výjimka platí jen pro kupce, jenž upadl v konkurs, a jenž, dokud není rehabilitován, nesmí vésti starou firmu (§ 246 konk. ř.). Rozh. č. 10411 sb. »Glaser a Unger« vykládá ustanovení to, ovšem ne v tendenci zákona, v ten smysl, že kupec takový vyloučen jest úplně z účastenství ve společnosti, i když obsahuje firma společenská jeho plné jméno a příjmení, naproti tomu právem (arg. § 253 konk. ř.) násl. ze dne 10. dubna 1890 č. 4058 časopis »Centralblatt f. jur. Pr.« sv. 8. č. 199, neuznal tuto výjimku, byl-li zrušen konkurs se svolením věřitelů konkursních dle § 155 konk. ř.

b) Firma společnosti veřejné, společnosti komanditní a komanditní na akcie musí obsahovati buď rodné jméno všech osobně zavázaných společníků, buď, nejsou-li všichni jmenováni, jméno jednoho nebo více společníků osobně zavázaných — v obou poslednějších případech však s dodatkem, jenž naznačuje poměr společenský.

Při komanditě, i když všichni společníci jsou jmenováni, připojen býti musí přídavek společenský (arg. čl. 17 odst. 2). Nesrovnává se však ani s doslovným zněním ani s tendencí čl. 17 obch. z. násl. č. 435 sb. »Adler a Clemens«, že společnost komanditní, jež se skládá z jednoho komplementáře a z více komanditistů, nesmí užívati přídavku »a spol.«. Žádná z těchto společností nesmí se znamenati jako společnost akciová nebo ve firmě vésti jméno společníka, jenž není osobně zavázán (čl. 17 obch. z. srv. čl. 257, 168 a odst. 26 obch. z.). Firma jmenovaných tří společností obchodních a firma jednotlivce musí býti tedy vždy firmou osobní.

c) Firma společnosti akciové musí býti vždy věcnou, ježto se z pravidla běže z předmětu obchodu, a nesmí obsahovati jména akcionářů nebo jiných osob (čl. 18 obch. z.). Není třeba znamenati firmu jako akciovou, však toliko akciové společnosti, nikoliv komandity na akcie mohou se znamenati jako »akciové«.

d) Společenstva výrobní a hospodářská musí míti též firmu věcnou, která musí obsahovati dodatek »společenstvo zapsané s ručením omezeným nebo neomezeným« (§ 4 zák. ze dne 9. dubna 1873 č. 70 ř. z.).

Ku každé firmě obchodní může se připojiti dodatek, který slouží ku bližšímu naznačení osoby (na př. »dvorní titul, »A^{ov} syn« č. 1046 sb. »Adler a Clemens«, »A^{ova} vdova« č. 1053 sb. »Adler a Clemens« aneb

závodu (sklad knih a hudebnin atd.); i tyto dodatky musí spočívatí na pravdě, pročť žádá se důkaz příbuzenského poměru osob, jež jsou označeny ve firmě jako příbuzné, na př. B^{ovi} synové a synovec č. 254 sb. Adler a Clemens, a zavrhují se dodatky, jež nemají této náležitosti a klamou tudíž jen obecenstvo aneb provádějí konkurenci špinavou (sb. Adler a Clemens č. 434, 1355 a rozh. ze dne 27. února 1894 č. 2918 časopis »Gerichtshalle« č. 24 IV.)

3. Účinek vkladu. Každá nová firma musí se zřejmě rozeznávatí od ostatních firem v témže místě nebo v téže obci se nacházejících a do rejstříku obchodního vložených. Tu stačí všeobecně již malé dodatky, leč dodatek »v likvidaci« u firmy likvidující nelze pokládati za dostačitelny vůči firmě nové. Vkladem firmy do rejstříku obchodního nabývá majitel její práva ku výhradnému vedení této firmy (princip výhrady). Užívá-li někdo neoprávněným způsobem firmy zapsané, může poškozený žalobou u soudu obchodního podanou žádati za záповeď dalšího vedení této firmy, po případě za výmaz její a za náhradu škody. O náhradě škody a výšce její rozhoduje soud obchodní dle volného uvážení, a může svoliti též k tomu, aby nález uveřejněn byl na útraty toho, kdo neoprávněným způsobem firmy užíval (čl. 27 obch. z.). Neoprávněné užívání etiket s cizí firmou nespadá do oboru člu. 27 obch. z. (nál. č. 275 sb. »Adler a Clemens«), nýbrž stíhá se dle zák. ze dne 6. ledna 1890 č. 19 ř. z., dle kteréhož požívá nyní firma ochrany práva trestního proti neoprávněnému užívání její při označování zboží nebo výrobků neb jich obalů atd. Viz též § 46—49 živ. ř.

III. Firma stará (přenesená).

Zákonník obchodní nadrží se bezvýjimečně principu přísné pravdy, jenž jest nutným jen u t. zv. nové čili původní firmy, nikoliv však u firmy staré (přenesené). Obecenstvo, které zná určitý závod jako solidní, věnuje firmě, které již bylo přivyklo, zvláštní důvěru. Má tudíž firma velkou důležitost hospodářskou, jsouc základem blahodárnému rozvoji závodu, udržení kruhu zákazníků, jakož i úvěru obchodníkovu. Zachování firmy staré při změně osoby majitele závodu jest tedy jak v zájmu posavadního majitele, jeho dědiců, tak i v zájmu jiných osob, jmenovitě věřitelů. To uznává i zákonník obchodní, a dovoluje tomu, kdo nabytí závodu jedním mezi živými nebo na případ smrti podržeti starou firmu, svolí-li k tomu dosavadní principál aneb jeho dědicové, po případě spoludědicové (čl. 22 obch. z.). Lhostejno jest, nabytí-li obchodu jednotlivce od společnosti, nebo převzala-li společnost obchod od jednotlivce; v obou případech může se vésti dále obchod pod starou firmou (nespr. nál. č. 765 sb. »Adler a Clemens«). Obchodní zákonník dovoluje podržeti starou firmu též v tom případě, přistoupí-li do závodu kupce jednotlivce společník aneb vystoupí-li jeden nebo více společníků ze společnosti obchodní; při vystoupení jednoho společníka potřebí jest však ku zachování firmy staré svolení jeho nebo jeho dědiců, ač je-li jeho jméno obsaženo ve firmě (čl. 24 obch. z.). Obsahuje-li firma stejné jméno otce společníka vystupujícího, není potřebí ku vedení dosavadní firmy jeho svolení (nál. č. 516 sb. »Adler a Clemens«) a tím méně bylo-li vymazáno jméno společníka ve firmě obsažené na př. »A. a F.« a zbylý společník vede firmu dále s dodatkem na př. dříve společník firmy »A. a F.« (nál. č. 695 sb. »Adler a Clemens«). Má-li závod jen dva společníky, a jeden společník ze závodu vystoupí, může druhý společník firmu starou podržeti jen se svolením společníka vystoupivšího

(čl. 24 obch. z.) (nesprávná jsou rozhodnutí č. 765 a 883 sb. »Adler a Clemens«), ovšem nenastala-li likvidace společnosti. Ve všech těchto případech, nevadí-li § 246 konk. ř. po případě čl. 168 a 257 obch. z., může se podržeti stará firma s dodatkem poměr nástupcův naznačujícím nebo bez něho; přidati jiný dodatek aneb dodatečně aneb jen částečně změnit firmu přenesenou dovoleno není bez souhlasu těch, kteří svolili ku zachování firmy (nál. č. 1472 sb. »Adler a Clemens«).

Firma převedena býti může jen se současným převedením závodu; bez současného převedení závodu tedy firmu přenést nelze (čl. 23 obch. z.). K tomu ovšem nestačí jen nabytí potřeb obchodních aneb jednotlivých objektů (sb »Adler a Clemens« č. 1171); avšak není třeba převzetí veškerého jmění obchodního, tedy i všech passiv, aneb veškerých passiv a aktiv, jak vysloveno v rozh. č. 439 a 1209 sb. »Adler a Clemens«. Jedná se zde hlavně o to, aby nabyvatel mohl pokračovati ve starých stycích a poměrech a tu stačí, aby podstatné základy dalšího vedení obchodu, t. zv. chance obchodu přešly i na nabyvatele. Svolení dále firmu vésti jest jen prostředkem ku dosažení účelu, aby v obchodu pokračovati se mohlo; proto vyžaduje čl. 22 obch. z. převzetí stávajícího obchodu, z čehož následuje, že převzatý obchod pod starou firmou musí se týmž způsobem dále provozovati, a že nelze firmy této užiti pro obchod od původního rozdílný (nál. č. 1168 sb. »Adler a Clemens«). Obchod trvá pak potud, dokud jsou tu předměty a styky, jichž potřebí, aby obchod dále vésti se mohl; a proto může obchod v likvidaci, nebo obchod, jež provozuje podstata konkursní, převeden býti i s firmou, nikoliv však obchod, jehož se někdo vzdal, aneb jehož provozování zastavil (nál. č. 986 sb. »Adler a Clemens«).

Firma není příslušenstvím obchodu a nemůže býti přenesena beze svolení oprávněných osob (čl. 22 obch. z.); za to není omezeno přenesení firem jen na firmy zapsané. Ježto firma vzniká skutečným užíváním její v obchodě a nikoli teprve vkladem do rejstříku a čl. 22 též nečiní rozdílu, byla-li dosavadní firma protokolována čili nic, může býti též firma nezapsaná, dle zákona však stávající tedy i firma již vymazaná, provozuje-li se jen obchod dále pod vymazanou firmou, se svolením dosavadního principála dále vedena a do rejstříku vložena (nál. č. 226 po případě 1000 sb. »Adler a Clemens«).

IV. Právní účinky přenesení firmy a závodu.

Převzetím závodu a přenesením firmy nepřecházejí ještě passiva obchodu na nabyvatele (nál. č. 408 sb. »Adler a Clemens« jinak ale nál. č. 642 sb. »Adler a Clemens«), neboť dlužníkem jest kupec a nikoliv obchod anebo firma. V tomto ohledu jest rozhodnou smlouva mezi majitelem závodu a nabyvatelem jeho učiněná. Obchodní zákonník též ničeho neustanovuje o právním účinku výslovně nebo mlčky smlouveného převzetí passiv, neb o poměru nabyvatele ku věřitelům. Než i zde sluší přihlížeti ku zvyklostem obchodním a k tomu, aby vůle stran správně vykládána byla. Dle panujícího mínění účinkuje smlouva přejímací pouze mezi stranami. Náзор tento tím spíše došel výrazu v právu rakouském, neboť nehledě ku § 881 o. o. z. ani ve případě § 1019 o. o. z., aneb ve případě assignace, jež s převzetím dluhů není naprosto totožnou, nenabývá třetí osoba přímého práva žaloby ze smlouvy přejímací. Nabyvatel jest práv posavadním věřitelům jen tehda, ohlásil li jim převzetí závodu

a jmenovitě též passiv jeho, což nemusí se státi zvláštními dopisy, nýbrž stačí pouhé oběžníky, neb oznámení v novinách. Tomuto náhledu svědčí též právní obyčej, který dle čl. 1 obch. z. jest v platnosti. Dle Randy (»Právo obchodní«, 1894, str. 102) nasvědčuje tomu i § 1019 o. o. z., který uznává platnost smluv ve prospěch osob třetích učiněných. Dle rak. praxe nežádá se ani uveřejnění převzetí závodu (1401 o. o. z.). Závaznost takového oznámení spatřuje se v tom, že věřitelé nadíti se mohou, že obdrží zaplacení dluhů obchodních od nového majitele, kterýž takto dle čl. 280 obch. z. jako solidární spoludlužník přistupuje ku dlužníku původnímu (dřívějšímu majiteli závodu), který zůstává práv věřitelům dotud, dokud jej tito výslovně nebo činy konkludentními ze závazku nepropustí.

V. Zánik firmy.

Firma zaniká, přestane-li majitel býti kupcem, t. j. bylo-li provozování obchodu trvale a nikoliv pouze dočasně zastaveno. Rozhodujícím činitelem jest tedy skutečné zastavení dalšího provozování obchodu. Stalo-li se tak, má se firma vymazati, byť i list živnostenský nebyl úřadu živnostenskému ještě vrácen (nál. č. 1479 sb. »Adler a Clemens«), aneb neprovozuje-li podstata konkursní dál obchod (sb. »Adler a Clemens« č. 1469) a sice bez ohledu je-li vyrovnání možné čili nic (nál. sb. č. 1329 »Adler a Clemens«).

VI. Poplatky.

Podání (protokoly) za vklad firmy, změny její, neb změny v osobě jejího majitele, za vklad změny firmy závodu odštěpného podlehají kolku 10 zl., platí-li však podnik vložený v době vkladu jednorocní daň bez přírůstky ve větším obnosu nežli 100 zl., musí zaplatiti dalších 10⁰/₀ z obnosu daně, který 100 zl. převyšuje (p. s. 43, 1 popl. z.) Kolek 10zlatový zvýší se o dalších 10 zl. žádá-li za vklad do rejstříku společnost akciová a komanditní na akcie, nikoliv však při žádosti veřejné nebo komanditní společnosti (nál. spr. s. dv. ze dne 15. ledna 1889 č. 178 sb. »Budwinski« č. 4463). Žádost za výmaz firmy podléhá kolku 1 zl.

Fiskus (aerár).

I. Pojem.

V římských pramenech právních má slovo »fiscus« různý význam, tu označuje se jím »aerarium«, jindy zase císařské »patrimonium«. Fiscus znamenal též jmění císaře jako takového, jež pocházelo ze státních příjmů a bylo pro státní účely určeno. Moderní věda právní, která přesně rozlišuje státoprávní postavení zeměpána jako takového a jako osoby soukromé, vymezila též určitě pojem fisku a znamená pak fiscus státní pokladnu, státní jmění oproti soukromé pokladně zeměpánově nebo soukromému jmění rodiny panující. Fiskus požívá však až po dnes ještě celou řadu zvláštních práv, jež dohromady tvoří t. zv. právo fiskální. Výrazem »fiskus« označujeme nyní stát v jeho majetkoprávních vztazích jako podmět práv majetkových. V užším slova smyslu rozumíme fiskem obyčejně určité příjmy nebo prameny příjmů státních. Dle těchto pramenů příjmů mluví se též o fisku daňovém, statkovém atd., avšak všechny tyto pojmy objevují se nám jen jako jednotlivé předměty majetku státního, jež nenáleží žádnému zvláštnímu subjektu, takže máme v každém státu pouze jediný fiscus.

II. Právo platné.

Fiskus jeví se nám jako správce státních statků a jmění státního